

Sygn. akt II CSK 255/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

w sprawie z powództwa E. W. i M. M.

przeciwko J. B., J. D. i M. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 7 listopada 2008 r.,

skargi kasacyjnej pozwanych J. B. i M. P.

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 28 listopada 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. oddala obie skargi kasacyjne;**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Ł. adwokatowi M. G. - Kancelaria Adwokacka w Ł., Al. K. kwotę 1800 (tysiąc osiemset) zł powiększoną o 22% podatku VAT tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.**

Uzasadnienie

Powodowie E. W. i M. M. domagali się zasądzenia solidarnie od pozwanych J. B., J. D. i M. P. na ich rzecz kwoty 111.020 zł w związku z tym, że pozwani byli członkami zarządu zadłużonej wobec powodów „S.(...)” Spółki z o.o., a egzekucja powodów wobec tej spółki okazała się bezskuteczna.

Sąd Okręgowy orzekł zgodnie z żądaniem pozwu, ustalając następujący stan faktyczny.

Główny wykonawca robót budowlanych [„E.(...)” Spółka z o.o.] zawarł w dniu 15 lipca 2002 r. z wykonawcą („S.(...)” Spółką z o.o.) umowę o wykonanie prac

budowlanych na terenie Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. M. w Ł. (inwestora). Na podstawie umowy z dnia 10 grudnia 2002 r. pomiędzy „S.(...)” i powodami (podwykonawcami) powodowie wykonali prace na terenie wspomnianego Szpitala. Wykonawca generalny „E.(...)” Spółka z o.o. nie zapłacił wykonawcy „S.(...)” Spółce z o.o. wynagrodzenia za wykonane prace, z kolei wykonawca nie uiszczył wynagrodzenia powodom (podwykonawcom). Powodowie uzyskali nakaz zapłaty (z dnia 10 października 2003 r.) obejmujący zapłatę na ich rzecz przez wykonawcę kwoty 111.020 zł. Egzekucja przeciwko „S.(...)” Spółce z o.o. okazała się bezskuteczna. Pozwani byli członkami zarządu tej Spółki w 2002 r. (J. B. i M. P. od dnia 11 marca 2002 r.). W grudniu 2002 r. Spółka prowadziła działalność m.in. w zakresie wykonywania robót budowlanych. Od połowy maja do kwietnia 2004 r. zarząd podejmował próby wyegzekwowania należności od generalnego wykonawcy „E.(...)” Spółka z o.o. W dniu 4 września 2002 r. pozwany M. P. zwrócił się do J. D. (Prezesa) o zwołanie w pilnym trybie posiedzenia zarządu w celu podjęcia uchwały o złożeniu wniosku o upadłość. Składane kilkakrotnie wnioski o ogłoszenie upadłości były zwracane ze względów formalnych. W październiku 2004 r. oddalono wniosek o ogłoszenie upadłości ze względu na brak dostatecznych środków na prowadzenie postępowania upadłościowego. W maju 2004 r. ogłoszono upadłość „E.(...)” Spółki z o.o. (generalnego wykonawcy). Przesłanki do ogłoszenia upadłości „S.(...)” Spółki z o.o. wystąpiły w 2002 r., aczkolwiek już w 2001 r. straty zaczęły przewyższać sumę kapitałów. Działalność obejmująca m. in. roboty budowlane nie poprawiła sytuacji finansowej Spółki. Czas powstania przesłanek do ogłoszenia upadłości Sąd Okręgowy ustalił na podstawie opinii biegłej z zakresu rachunkowości.

Oceniając zebrany materiał dowodowy, Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, że wystąpiły wszystkie przesłanki odpowiedzialności pozwanych członków zarządu na podstawie art. 299 k.s.h. Egzekucja przeciwko „S.(...)” Spółce z o.o. okazała się bezskuteczna, przesłanki zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości pojawiły się w 2002 r., tj. w okresie pełnienia funkcji członków zarządu przez pozwanych. W tym też czasie pojawiła się wierzytelność powodów, która nie mogła być wyegzekwowana od Spółki. Podejmowane przez członków zarządu działania mające na celu pozyskanie nowych funduszy nie miały wpływu na poprawę sytuacji finansowej Spółki.

Apelacje pozwanych J. B. i M. P. zostały oddalone. Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska pozwanego M. P., że nie ponosi on winy w zakresie niezgłoszenia wniosku o upadłość we właściwym czasie. Brak współdziałania w tej mierze pozostałych członków

zarządu nie miało znaczenia, bowiem pozwany ten mógł podjąć samodzielne działania w celu zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości we właściwym czasie (art. 4 § 2 ust. 2 prawa upadłościowego z 1934 r.). Sąd podzielił opinię biegłej, zgodnie z którą podjęte przez zarząd działania, mające na celu poprawę sytuacji finansowej Spółki, nie przyniosły ostatecznie pozytywnych rezultatów. Sąd odwoławczy nie podzielił twierdzenia J. B., że przesłanki zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiły w 2001 r., a nie w 2002 r. Akceptował w tym zakresie wnioski sformułowane i umotywowane w opinii biegłej z zakresu rachunkowości.

W skardze kasacyjnej pozwanego M. P. podniesiono zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 299 § 2 k.s.h., art. 4 art. 2 pkt 2 rozporządzenia PR z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm., cyt. dalej jako „prawo upadłościowe z 1934 r.”). Skarżący eksponował zarzut braku własnej winy w niezłożeniu wniosku o stwierdzeniu upadłości w czasie właściwym. Wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz wyroku Sądu Okręgowego w Ł. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie – o uchylenie wyroku obu Sądów meriti i oddalenie powództwa.

W skardze kasacyjnej pozwanego B. eksponowano zarzuty naruszenia art. 1 § 1 i § 2 prawa upadłościowego z 1934 r. i art. 299 k.s.k. Według skarżącego, na podstawie tego przepisu odpowiedzialność mogą ponosić tylko ci członkowie zarządu, którzy piastowali te funkcję w okresie powstania przesłanek do ogłoszenia upadłości, a sama data powstania zobowiązania nie ma znaczenia decydującego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W skardze kasacyjnej pozwanego J. B. kwestionuje się w ogóle powstanie odpowiedzialności członków zarządu Spółki „S.(...)” na podstawie art. 299 k.s.k. Według skarżącego, Sąd Apelacyjny przyjął, że odpowiedzialność na podstawie tego przepisu ponoszą osoby będące członkami zarządu spółki w okresie powstania zobowiązania, a nie osoby piastujące tę funkcję w dacie powstania przesłanek zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Skarżący wywodził, że przesłanki zgłoszenia takiego wniosku nastąpiły w 2001 r., a więc w okresie poprzedzającym objęcie przez niego funkcji członka zarządu.

Należy jednak stwierdzić, że tak sformułowany zarzut nie może być podnoszony w oderwaniu od ustaleń faktycznych dokonanych przez Sądy meriti. Na podstawie opinii biegłej (podstawowej i uzupełniającej) Sąd Apelacyjny ostatecznie przyjął, że przesłanki ogłoszenia upadłości wystąpiły jednak w 2002 r., a nie w 2001 r. W dodatku Sąd ten

akceptował także sam sposób dojścia do takich ustaleń przez rzeczoznawcę. Wprawdzie należy przyznać rację skarżącemu, że czas (okres) istnienia przesłanek upadłości można określić także posługując się krótszym okresem niż tzw. rok obrachunkowy działalności spółki z o.o., ale dokonane w tym zakresie ustalenia Sądu Apelacyjnego odnośnie do okresu powstania przesłanek do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości są jednak jednoznaczne. Fakt podjęcia przez Spółkę „S.(...)” działalności w połowie 2001 r. i jej kontynuowanie jedynie w okresie 6-miesięcznym tego roku stało się tylko jednym z elementów ostatecznej konkluzji biegłej, że przesłanki do złożenia wniosku ogłoszenia upadłości pojawiły się w 2002 r. Zobowiązanie spółki wobec powodów powstało w 2002 r., a skarżący pełnił w tym czasie funkcję członka zarządu tej spółki. Wykazany został zatem związek czasowy powstania ich wierzytelności, pełnienia funkcji członka zarządu zgłoszenia wniosku o upadłość spółki (okres „zaprzestania płacenia długów” w rozumieniu art. 1 § 1 prawa upadłościowego z 1934 r.). W tej sytuacji nie można uznać za uzasadnione zarzuty naruszenia art. 299 k.s.h. i art. 1 § 1 i § 2 - prawa upadłościowego z 1934 r. (w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 2001 r.).

Podniesiony w skardze kasacyjnej M. P. zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. nie może być brany pod uwagę w postępowaniu kasacyjnym, ponieważ przepis ten nie dotyczy w ogóle kwestii przeprowadzania dowodów przez sąd meriti.

W ramach podniesionego zarzutu naruszenia art. 299 § 2 k.s.h. skarżący nietrafnie kwestionuje przyjętą przez Sąd Apelacyjny ocenę prawną, zgodnie z którą skarżący ten nie udowodnił, że niezgłoszenie wniosku o upadłość Spółki „S.(...)” nastąpiło nie z jego winy. Sąd ten bowiem ustalił, że mimo podjętych przez skarżącego działań (np. pismo z dnia 4 września 2004 r. skierowane do prezesa zarządu) nie doszło jednak do skutecznego złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w czasie właściwym. Wspomniany zarzut opiera się bowiem na nieuzasadnionym założeniu, że wystąpienie z wnioskiem o ogłoszenie upadłości spółki z o.o. w rozumieniu art. 299 § 2 k.s.h. wymaga zawsze współdziałania innych członków zarządu, a przynajmniej takiego współdziałania tych osób, które wynika z przewidzianych w przepisach k.s.h. i umowy spółki zasad reprezentacji tejże spółki.

Zgodnie z art. 4 § 2 ust. 2 prawa upadłościowego z 1934 r., wniosek o zgłoszenie upadłości spółki z o.o. może zgłosić każdy podmiot, który ma prawo reprezentować spółkę sam lub łącznie z innymi podmiotami. Przepis ten jest odpowiednikiem obecnie

obowiązującego art. 20 § 2 pkt 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 555 ze zm. cyt. dalej jako „p.u.n.”). Jeżeli w art. 298 k.h. i art. 299 k.s.h. wspomina się o niezgłoszeniu wniosku o ogłoszenie upadłości we właściwym czasie, to nawiązuje się w tym wypadku także do ogólnych reguł zgłaszania takiego wniosku, przewidzianych w art. 4 § 2 ust. 2 prawa upadłościowego z 1934 r. i odpowiednio – postanowień art. 20 § 2 pkt 2 p.u.n.

W piśmiennictwie dominuje trafne stanowisko, zgodnie z którym art. 4 § 2 ust. 2 prawa upadłościowego z 1934 r. i art. 20 § 2 pkt 2 p.u.n. upoważniają do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki z o.o. każdego członka zarządu i to niezależnie od tego, czy przysługuje mu uprawnienie do samodzielnego reprezentowania tej spółki lub łącznie z innymi osobami (por. art. 199 § 1 k.h. i art. 205 § 1 k.s.h.). Jeżeli zatem zarząd spółki z o.o. ukonstytuowany został jako struktura wieloosobowa, w zakresie uprawnienia do składania wniosku o ogłoszenie upadłości takiej spółki wyłączone pozostają przepisy dotyczące reprezentacji łącznej. Wniosek taki uzasadnia przede wszystkim wykładnia literalna art. 4 § 2 ust. 2 prawa upadłościowego z 1934 r. i art. 20 § 2 pkt 2 p.u.n. (verba legis: „każdy” uprawniony podmiot do reprezentacji spółki). Ponadto za wykładnią taką przemawia już sama konstrukcja odpowiedzialności członka zarządu wierzyciela spółki z o.o. przewidziana w art. 299 k.s.h. i ukształtowane w tym przepisie zarzuty mogące prowadzić do wyłączenia tej odpowiedzialności. Chodzi tu mianowicie o indywidualną i osobistą odpowiedzialność każdego członka zarządu i jednocześnie – zindywidualizowany sposób obrony tego członka przed zgłoszonym roszczeniem wierzyciela. Oznacza to, że od każdego z członków zarządu można wymagać samodzielnej inicjatywy w zakresie zgłaszania wniosku o upadłość we właściwym czasie (art. 299 § 2 k.s.h.), jeżeli zmierza on do wyłączenia omawianej odpowiedzialności. Należy zatem stwierdzić, że w celu wyłączenia odpowiedzialności na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić samodzielnie każdy członek zarządu niezależnie od przyjętych w spółce z o.o. zasad jej reprezentacji (art. 4 § 2 pkt 2 prawa upadłościowego z 1934 r. i art. 20 § 2 pkt 2 p.u.n.).

Z przedstawionych względów zarzuty naruszenia art. 299 § 2 k.s.h. i art. 4 § 2 pkt 2 prawa upadłościowego z 1934 r. nie mogły być uwzględnione.

Obie skargi kasacyjne jako nieuzasadnione zostały oddalone na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach postępowania orzeczono stosownie do art. 98 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c.